
Branko Najhold

ZEMUNSKI SALON KARIKATURE U GOSTIMA KOD...

Trud koji sam duže od decenije ulagao da Zemunski međunarodni salon karikature dostigne i održi svetski nivo polako je počeo da donosi plodove. Osim međunarodnih nagrada najvišeg ranga, sve češće stižu i pozivi za učestvovanje na značajnim manifestacijama, što takođe u velika priznanja treba ubrojati. Tokom 2006. godine poziva je bilo toliko da sam neke morao i da odbijem, a godinu sam završio sa tri izuzetno prijatna putovanja.

Prvo je bilo u Temišvar, gde smo Bojana i ja pozvani da budemo gosti na otvaranju izložbe "Deset novih Evropljana". Reč je o autorskoj izložbi našeg prijatelja Ditera Burkampa sa karikaturama predstavnika deset zemalja koje su pre dve godine "u paketu" primljene u Evropsku uniju. Izložba je premijerno predstavljena već tada u Nemačkoj, a potom je gostovala u više zemalja, da bi, eto, stigla i u Temišvar gde je otvorena u tamošnjem Nemačkom kulturnom centru.

Bez i jedne obaveze, osim dvočasovnog prisustva na prijatnom otvaranju izložbe, učinilo je ovaj put lepim izletom kojeg

smo iskoristili da vidimo i neke odavno planirane arheološke lokalitete. Naravno i da se podsetimo na Temišvar u kome decenijama nismo bili i njegove dobro očuvane stare arhitekture, u poslednje vreme doterane i osvežene, što utisak o gradu čini veoma prijatnim. Uz obilazak nekoliko crkava, naši ljubazni domaćini su nam omogućili da obiđemo i muzej u podrumu katedrale, koji se inače otvara samo značajnim gostima. Na žalost, arheološka zbirka gradskog muzeja je, zbog renoviranja, bila zatvorena, pa smo taj dan u Temišvaru proveli sa domaćinima, Diterom Burkampom i njegovom suprugom Gizelom, takođe poznatim nemačkim kulturnim radnikom. Sedenje po otmenim temišvarskim restoranima podsetilo nas je na nekadašnji sjaj ovog starog srednjeevropskog grada, koji se posle komunističke degradacije mnogih istinskih vrednosti oporavio i taj stari sjaj polako vraća.

Naredna dva dana proveli smo na mini putovanju po antičkoj Dakiji. Prvo smo posetili Ulpiu Traianu ili Novu Sarmizegetuzu, rimski centar Dakije osnovan po Trajanovom osvajanju ove oblasti. Ostaci antičkog grada nalaze se u samom centru današnjeg sela Sarmizegetuza i prostiru se na ogromnoj površini koja je, međutim, samo delimično istražena od strane arheologa. Ipak, i ono što je otkopano

impresivno deluje, posebno ostaci foruma, nekoliko hramova i amfiteatra. Lokalni muzej preko puta nalazišta nije radio – i on se rekonstruiše, ali zahvaljujući činjenici da je prodavačica karata za lokalitet bila i vlasnica pansiona u kome smo prenoćili, imali smo privilegiju da nam otključa muzejsku zgradu i provede nas kroz nju, pa smo tako ipak videli makar one eksponate koji zbog radova još uvek nisu bili sklonjeni u depoe. Kupili smo i nekoliko dobrih i jeftinih arheoloških knjiga, ali prvenstveno zbog fotografija pošto su sve na rumunskom jeziku, što je prilično čudno. Rumuni, naime, u sve većem broju engleski govore, čak i u ubogim selima kakva je i današnja Sarmizegetuza što je do samo pre par godina nezamislivo bilo, ali i dalje gotovo da nema izdanja na bilo kom drugom jeziku osim rumunskog.

Naredni dan proveli smo planinareći po obroncima Karpata u potrazi za onim što je tamo od Dačana ostalo. Spletom neobičnih, ali ispostavilo se veoma srećno uklopljenih okolnosti, naišli smo na "divljeg" taksistu koji nam je bio vozač i vodič gotovo čitav dan za samo 30 evra, jedva nešto vuše od sume koju njegove srpske kolege, takođe "divljaci", traže da te odvezu od aerodroma do Zemuna. Čovek se čak penjao sa nama u brda nekih 2,5 km koje auto nije mogao da pređe po kozjoj stazi do dačke tvrđave iznad sela Kosteši, ne zato što ga je to osobito zanimalo, već zato što je to kao obavezu svoju smatrao.

Tvrđava, prva od nekoliko predstraža dačke prestonice Sarmizegetuze, impresionirala nas je ako ničim drugim, a ono činjenicom da je to bio naš prvi susret sa prerimskom Dakijom, zemljom surovih ratnika, ali i izuzetnih zanatlija i umetnika koji su stvorili jednu od najlepših civilizacija evropskog gvozdrenog doba. Obilazak tvrđave u prirodnom ambijentu gotovo neizmenjenom u poslednjih dve hiljade godina, kojeg su upotpunila dva konja puštena da slobodno pasu među zidinama i ostacima kuća i hrama, bio je i uzbuđljiv i pomalo mističan. Još veće uzbuđenje očekivali smo od obilaska dačke Sarmizegetuze, u kojoj su svojevremeno stolovali slavni kraljevi tog naroda, Bojrebista i Decebal, ali do nje stigli nismo. Naš vozač – vodič strpljivo i mučno se probijao vrljetnim putem dokle god je bilo šanse da auto izdrži, a kada to više nije bilo moguće, zaustavio se na mestu odakle je uskom stazom kroz karpatske šume i klance trebalo preći peške još oko 12 km do Sermizegetuze. I oko 12 km nazad, naravno. Za takvu avanturu ipak nismo bili spremni, a mladi Rumun, koji je sve doživeo i kao lični neuspeh, kao "kompensaciju" kako je sam rekao, odvezao nas je do ostataka obližnje stare rimske banje i zatim do Deve odakle smo se posle ručka vratili u Temišvar.

Posle još jedne prijatne večeri u jednom od najelitnijih temišvarskih restorana u "bečkom" stilu, rano ujutro smo se u Zemun vratili. Bez pušenja do granice, koju smo na sreću brzo prošli, jer Rumuni, u očekivanju skorog ulaska u Evropu, već su primenjivali mnoge zakone unije u koju su nedugo zatim i zvanično ušli. Jasno, Srbi ne bi Srbi bili da zakon ne izigravaju, pa smo uprkos budnom oku konduktera, koji je revnosno obilazio kupee i pazio na red, uspeli da popušimo po dve cigarete, sećajući se kako smo to, krišom u gimnazijskom toaletu za vreme odmora, i pre četiri decenije radili.

Onda je došla Italija, odakle sam dobio poziv da održim predavanje o srpskoj karikaturi posle Drugog svetskog rata u okviru prvog Međunarodnog festivala humora i satire u Salernu. Za razliku od uobičajenih konkursa karikature, ova manifestacija je koncipirana originalno i sastojala se od izložbi, predavanja i kabaretskih predstava, tako da je bilo za svakoga po nešto. Glavni organizator, Emanuela Marmo

(koja me je pozvala kao gospođica, a dočekala kao gospođa, pošto je u međuvremenu stigla i da se uda) realizovala je festival po sopstvenoj koncepciji, ali uz izdašnu finansijsku pomoć grada i regije, zainteresovanih za kulturni projekat ove vrste. Iako mlada i neiskusna u ovakvim poslovima, Emanuela Marmo je, gotovo sama, celu manifestaciju organizovala besprekorno, pa je već prvenac pokazao da festival ima budućnost.

Glavno mesto održavanja festivala bila je stara crkva svete Sofije koja je, izgubivši svoju sakralnu namenu, pre izvesnog vremena pretvorena u kulturni centar. Ta praksa nije nepoznata u Italiji – u još nekoliko gradova posetio sam bivše crkve koje su dobile novu, prvenstveno kulturnu namenu, što je praksa o kojoj bi i ovde trebalo razmisliti. U prostranoj bivšoj bogomolji u najstrožem centru Salerna bile su postavljene dve izložbe – jedna Masima Bučija, jednog od vodećih italijanskih karikaturista i druga na kojoj su predstavljene najatraktivnije naslovne strane londonskog časopisa "Private eye", koji je po gašenju "Pucha" preuzeo primat među britanskim humorističko-satiričnim časopisima. U istom prostoru gostovala je i poznata italijanska satiričarka i TV zvezda Sabina Guzati, a tu su predavanja održali bugarski satiričar Ivan Kulekov i italijanski karikaturisti Masimo Buči i Rikardo Maneli. Naravno, i ja. Jedino je kabaretska predstava održana u gradskom pozorištu, dok je koncert jedne lokalne muzičko – zabavljačke grupe održan na ulici.

Što se mog predavanja tiče, ono je izazvalo primerenu pažnju publike (uostalom kao i ostala događanja), a mlada organizatorka je bila toliko zadovoljna da me je odmah pozvala i na drugo festivalsko izdanje, iduće godine, ovoga puta sa izložbom Zemunskog međunarodnog salona karikature.

Kako je čitavo moje angžovanje na festivalu podrazumevalo samo nekoliko sati, a Bojana i ja bili gosti puna tri dana, višak vremena smo iskoristili da upoznamo Salerno, ali i obiđemo arheološke lokalitete u okolini, Pestum i Pompeje. Po predivnom vremenu, sunčanom i toplom, ti izleti su bili pravo uživanje, pogotovo u Pestumu gde ranije nismo bili i gde smo pored impresivnih ostataka grada iz vremena grčke kolonizacije i rimske imperije posetili i muzej prebogat eksponatima, ali i sjajno koncipiran.

Jedan ceo dan proveli smo u Napulju, gde smo posetili Arheološki muzej kako bi kompletirali utiske iz Pompeja. I jesmo što se tiče mozaika i fresaka prenetih sa nalazišta, ali pomalo razočarani drugom jednom činjenicom. Koncipiran "aristokratski", onako kako se to radilo u XIX veku, muzej izlaže samo najreprezentativnija umetnička dela iz Pompeja (i Herkulanuma), ne i druge predmete. Posetilac je time uskraćen u upoznavanju svakodnevnog života običnih građana, svari koje su koristili do tragedije koja ih je snašla. Slično razočarenje doživeli smo i u samim Pompejima: ulice i redovi kuća deluju impresivno, ali iza fasada mrtvog grada je sve još beživotnije nego što zaista jeste, pa vrlo brzo šetnja postaje monotona. Pomislio sam koliko bi sve bilo interesantnije da su umesto freski i mozaika sa zidova i podova odnetih u muzej iz razumljivih razloga, postavljene njihove kopije. Još zanimljivije bi bilo da su barem u onim kućama otvorenim za posetioce (jer u većinu kuća i ne može da se uđe) postavljene replike nameštaja, posuđa i drugih predmeta koje su arheolozi pronašli na hiljade, da bi danas čamili u mraku nekih depoa, nedostupni oku radoznalaca. Ništa od toga, čak je muzej na samom lokalitetu, u kome su nekada bili izloženi razni nalazi iz Pompeja, zatvoren još pre dvadesetak godina. Pri tome, što nas je posebno razočaralo, Pompeji deluju zapušteno i prljavo, za šta ne postoji opravdanje ni u činjeni-

ci da smo ih posetili u decembru, dakle van sezone kako se to obično smatra. U Italiji sezona očigledno traje svih 365 dana u godini, pa je i tog dana, kada smo mi tamo bili, Pompeje posetilo na stotine ljudi.

Sasvim drugi pristup muzejskoj prezentaciji videli smo u Napulju, gde je uz metro satnicu pored Arheološkog muzeja, u specijalno za to izgrađenom prostoru, izložen arheološki materijal koji svedoči o istoriji grada od neolita do srednjeg veka. Deo eksponata prikupljen je prilikom gradnje metroa, ali su im pridodati i oni sa drugih iskopavanja a sve je prezentovano na moderan način, uz obilje maketa, crteža i preciznih objašnjenja. Namenjena prvenstveno prolaznicima, ta stalna postavka čije je razgledanje, naravno, besplatno, ima sigurno ogromnu edukativnu ulogu, kao što je imaju i slične postavke na stanicama atinskog metroa. Takva praksa, očigledno, postaje sve popularnija u svetu, a iskreno se nadam da ću dočekati da zaživi i kod nas.

I u samom napuljskom Arheološkom muzeju mnogo modernije od stalne postavke bila je koncipirana izložba "Izida" sa sveobuhvatnim prikazom širenja egipatskih religioznih kultura, ali i kulture na matični prostor rimske imperije. Lepa zamisao realizovana je veoma uspešno, a prateći katalog-knjiga je dragoceni prilog literaturi iz oblasti antike.

Samo jedan dan boravka u Napulju, uz višesatno zadržavanje u Arheološkom muzeju, nije nam omogućilo detaljniji obilazak grada, pa smo to obavili na klasičan turistički način, u dve ture razgledanja iz autobusa. I to je bilo dovoljno da zaključimo kako je Napulj prelep i da ćemo iduće godine, naravno ukoliko novi poziv iz Salerna zaista usledi, morati da ga bolje upoznamo.

Plaćen put i pokriveni svi dotadašnji troškovi pomogli su da se odlučimo za tri dodatna dana u Rimu za svoje pare, tim pre što smo ionako avionsku kartu iz Rima imali. Za italijansku prestonicu, naravno, tri dana je malo, ali smo selekcijom ipak napravili sebi dosta bogat program koji smo čak u celosti uspeali i da ispunimo. Neizbežnim atrakcijama poput katedrale Svetog Petra, Vatikanskih muzeja, Koloseuma u kompletu sa Forumom i Palatinom, Panteona i crkve Svetog Petra u lancima (zbog Mojsija, naravno, a ne zbog lanaca) pridodali smo još po nešto, pa smo zaista imali tri potpuno ispunjena dana.

Red duži od kilometra ispred Vatikanskih muzeja, na čiji smo kraj ipak stali (i za samo dvadesetak minuta uspeali i da uđemo u muzej) posvedočilo je da je Rim pun turista tokom čitave godine, pri čemu samo možemo da zamislimo kako je u punoj sezoni kada je u decembru ovako. I kroz sam muzejski prostor probijali smo se teško, kao na kakvoj tržnici u pijračni dan, ali smo, za razliku od većine ostalih imali konkretan plan šta hoćemo da vidimo, što je ipak malo olakšalo stvar i svelo posetu na razumnih pet sati, zajedno sa nužnim cigaret pauzama. Naravno, za avanturu bi trebalo više da smo obišli i Etrursku i Etnološku (zapravo njen deo – Afričku) zbirku, ali one su tog dana bile zatvorene. Tako smo pogledali samo Antičku grčku i Egipatsku zbirku, restauriranu Sikstinsku kapelu (do koje smo se probijali skoro pola sata, a unutra stajali kao u jutarnjem autobusu) i aktuelnu izložbu o Laokonu na kojoj je, osim antičkog čuvenog dela, bilo predstavljeno još stotinak prikaza tragičnog trojanskog junaka, od antike do danas.

Već u samom muzeju, a i kasnije, razmišljao sam o svrsishodnosti takvih institucija. Da bi celovito pogledao sve što je izloženo u Vatikanskim muzejima, ali i u Luvru, Britanskom muzeju i nizu sličnih muzeja, čoveku trebaju meseci pažljivog obilaženja, za šta danas teško da iko vremena ima. Vešti

vodiči gotovo trčećim korakom vode turističke grupe (koje čine sigurno oko 90% posetilaca), zadržavajući se samo pred najčudenijim eksponatima i čitav posao obave za par sati. Slično rade i oni poput nas, s tim što je njihova lista onoga što hoće da vide nešto drugačija. Na isto se, međutim, svodi jer u svakom slučaju ogroman broj onoga što veliki muzeji izlažu (da o depoima i ne govorim) ostaje neviđen ili se u najboljem slučaju vidi samo krajičkom oka, u prolazu. Da i ne pominjem da i ono što se vidi, bilo da je u pitanju program profesionalnog vodiča ili lični izbor, teško može da se akceptuje zbog opadanja koncentracije i smanjenja pažnje koji su neminovni u takvom obilju eksponata.

S druge strane, ma koliko veliki muzeji izgledaju besmisleni, boljeg rešenja za sada nema. Ja ga nisam našao, iako sam o tome baš mozgao, a verovatno ni drugi, oni odgovorni, jer da jesu – nešto bi se već menjalo. Tako nama, običnim posetiocima, i dalje ostaje da tumaramo lavirintima ogromnih muzeja i snalazimo se kako najbolje znamo i umemo pri čemu je uvek teže onima koji šira interesovanja imaju. Teško radoznalima!

Višesatnim tabananjem po Forumu, Palatinu i nekoliko manjih izdvojenih lokacija, poput ostataka starog Senata gde je i Cezar ubijen, na današnjem Trgu Argentina, naravno i posetom Koloseumu, zaokružili smo obilazak antičkog Rima. Od značajnih antičkih spomenika nismo stigli do Karakalinih termi, ali smo priču upotpunili obilaskom Arheološkog muzeja i Muzeja Palatina. Za ovaj prvi može se reći da je iste "aristokratske" koncepcije kao i napuljski, dakle pun vrhunskih umetničkih dela, ali bezživotan, dok je onaj potonji, naprotiv, pun dragocenih svedočanstava iz vremena osnivanja Rima, nukleusa odakle će se nekoliko vekova kasnije moć tog grada proširiti na gotovo ceo tadašnji poznati svet. U Koloseumu smo, takođe, pogledali izvanrednu izložbu nazvanu "Ilijada", a posvećenu Homeru i svim bitnijim junacima njegovog epa. U izvanrednom ambijentu pod svodovima stare arene, ti junaci su predstavljeni na umetničkim predmetima antičkih autora iz Grčke i Rima – slikanim posuđu, reljefima, skulpturama... – pozajmljenim za ovu priliku iz raznih muzeja. I za ovu izložbu upriličen je, naravno veliki luksuzan katalog –knjiga, koju smo, kao i sličan katalog sa izložbe "Laokon" samo prelistali. Sjajni jesu, ali i preskupi za naše prilike, tim pre što je i sve ostalo u Rimu za nas preskupo, a i sa (takođe preskupim) ulaznicama nismo prolazili dobro – tek po negde smo bili pušteni fraj akonto naših novinarskih legitimacija, u većini slučajeva prilično neljubazni kasiri i cepači karata odbijali su da ih priznaju i to bez ikakvog valjanog objašnjenja.

Jedno od retkih mesta gde su nam novinarske legitimacije uvažili bio je muzej primitivne umetnosti "Luidi Pigorini" u predgrađu Eur, Musolinijevom "novom Rimu" koji i danas deluje moderno, ali i hladno i neatraktivno, poput svih novih naselja nakalemljenih na stare gradove. U nukleusu predgrađa, u delu nekadašnjeg megalomanskog kongresnog centra veličine omanjeg grada, smešteno je danas nekoliko muzeja, među njima i onaj kojeg je osnovao Luidi Pigorini donacijom svojih izvanrednih zbirki. U ogromnom prostoru sve postavke su smeštene komotno i pregledno, a dodatno zadovoljstvo bila je činjenica da smo onih nekoliko sati koliko smo u muzeju proveli bili jedini posetioci. Tako smo, za razliku od Vatikanskih muzeja, gde smo se više osećali kao u prepunoj metro stanici, ovde na tenane i sami obišli afričku, južnoameričku i zbirku umetnosti plemena Australije i Okeanije sa izvanrednim eksponatima, ali i čitav sprat posvećen praistoriji Apeninskog poluostrva, od neolita do Etruraca. Višesatno uživanje na kraju

je ipak završeno malim razočarenjem kada smo ustanovili da tako sjajan muzej ama baš nikakav pisani materijal nema, čak ni najobičniji propagandni listić, što je gotovo neverovatno za instituciju te vrste u Evropi.

U vreme naše posete Rim je, kao i uvek uostalom, vrveo od kulturnih događaja – koncerata, pozorišnih i filmskih premijera i izložbi svih vrsta. Pažnju su nam privukle dve izložbe – dela Paula Klea iz nekadašnje Borgruen kolekcije, danas raspoređene u tri evropska muzeja i ponovo sakupljena za ovu priliku, kao i zajednička prezentacija oko 200 najboljih dela Bonara i Matisa iz mnogih svetskih muzeja i privatnih kolekcija. Naravno, veoma atraktivno se činila i izložba oko 300 predmeta stare kineske umetnosti prvi put izloženih van matične zemlje, kao i još par izložbi poput jednog izbora radova Endi Vorhola, ali vremena za sve nismo imali. Tim pre što smo uz sve hteli da se ponašamo i malo turistički, a to je podrazumevalo barem po kafu na Španskom trgu ili Tgu Naviona, pa i bacanje novčića u Fontanu di Trevi.

Uz sve, stigli smo ipak da posetimo i dve sjajne prodajne galerije afričke umetnosti. U jednoj, "African Heritage", upoznali smo i vlasnicu Gabrielu Fontikoli, divnu ženu koja obožava Afriku i često tamo putuje, ne samo da nabavi nove predmete za svoju galeriju, već i da je obilazi i upozna. Posao joj baš ne cveta, kaže da je interesovanje Italijana za afričku umetnost vrlo slabo, pa su joj glavni kupci stranci. Mi jesmo bili stranci, ali ne i kupci, pošto nismo imali novca ni za inače vrlo korektne cene izvanrednih predmeta u ovoj radnji. Prepoznavši u nama prave zaljubljenike u afričku umetnost, gospođa Fontikoli je te korektne cene spustila do maksimum što nam je na kraju ipak omogućilo da upotrebimo kolekciju sa par sitnica – retkim keramičkim diskom za usta iz južne Etiopije, kutijom za duvan istočnoafričkih Masaja i jednom lepom etiopskom posudom.

U avionu za Beograd, rezimirajući lep izlet u Italiju, konstatovali smo i nekoliko opštih stvari. Prvo, Italija je za nas, običan svet odavde, preskupa čak i kada ti je sve tamo plaćeno i čak kada ti se ceo trošak svodi samo na muzejske ulaznice i nekoliko kafa dnevno. Zahvaljujući predivnom, pravom prolećnom vremenu, koje nas je pratilo svo vreme, te kafe smo pili u baštama, pa smo tako mogli i da pušimo – u restoranima to apsolutno više u Italiji nije moguće, kao i na železničkim stanicama, aerodromima i uopšte, u svim javnim prostorima. Svi se toga striktno pridržavaju, valjda i zbog rigoroznih kazni, pa je i po tome Italija sada "prava Evropa", što je bio naš drugi zaključak. I treća stvar koja se bitno promenila u ovoj zemlji u poslednjih par godina je da sada već veoma mnogo Italijana govori engleski jezik ili barem na njemu može da se sporazume, što je do skora gotovo nezamislivo bilo.

Ni raspakovali se čestito nismo, a stigao je novi poziv, ovoga puta od grčkog udruženja karikaturista. Zvali su me u Solun, na reprizno otvaranje izložbe njihovog prvog međunarodnog konkursa – premijera je bila letos u Atini – a poziv se odnosio i na Bojanu. Takva praksa – da se uvaženi gosti pozivaju "u paru" uobičajena je u svetu, dok mi u ovoj našoj sirotinji, gde se nateže svaki dinar, o tome možemo samo da snevamo. A snevamo i da, kao nekad, turimo pasoš u džep i otputujemo gde hoćemo, umesto da pred svaki put, sa gotovo kilo raznih papira, trčimo do ambasada i čekamo kada ćemo i da li ćemo dobiti vizu. Osim ako ne putujemo u Antikvu i Barbudu i još par sličnih država za koje nam još vize uveli nisu.

Radni deo u Solunu sastojao se od prisustvovanja otvaranju izložbe, učešća na konferenciji za štampu povodom tog događaja i jednog sastanka kome su, osim domaćina i mene prisustvovala još dva gosta – poznati karikaturista Flo-

rian Doru Krihana iz Rumunije i Ivailo Cvetkov iz Bugarske. Na tom sastanku dogovoreno je osnivanje udruženja BAL.KA.NET sa ciljem da u svetu prezentuje sve tradicije i vrednosti balkanske karikature, ali i kulture uopšte. Na konferenciji za štampu sam istakao da je Balkan pre sedam milenijuma bio, sa svojim blistavim neolitskim kulturama, civilizacijski centar tadašnjeg sveta, da je tu rođena evropska kultura i da je sve do srednjovekovnog razdoblja to bilo najkulturnije područje sveta. Danas, kada je globalna slika o Balkanu potpuno izmenjena, delimično s pravom, ali i umnogome neosnovano, nužno je pokazati svetu da tu i dalje ima izvanrednih kulturnih stvaralaca i još više potencijala kojima treba pružiti šansu. Vraćanje Balkana na mesto koje mu pripada na kulturnoj mapi planete jeste i osnovni cilj novoosnovane asocijacije koju će u Srbiji zastupati Zemunski međunarodni salon karikature.

Izložba prvog međunarodnog konkursa grčkog udruženja karikaturista otvorena je svečano u velikoj izložbenoj sali Muzeja moderne umetnosti u Solunu, smeštenog u nekadašnjem manastiru Svete Lucije. Davanje nove, kulturne namene nekadašnjim sakralnim objektima, praksa je, dakle, poznata i u Grčkoj, iako je tu takve ideje znatno teže realizovati nego u Italiji, na primer. Sjajan prostor muzeja potvrdio je da je u pitanju ipak odlična ideja, koja bi uz malo dobre volje i mnogo boljeg odnosa prema kulturi i kod nas dala dobre rezultate.

Naši sjajni domaćini, posebno Nikolas Nikas i Mihael Kontouris, vodali su nas sa ručka na večeru i sa večere na ručak, pa smo jedva ugrabili vremena da prošetamo Solunom. Zaključili smo da se ovaj grad, u odnosu na Atinu i druga mesta koja smo poslednjih par godina posetili najmanje promenio, odnosno da je najviše sačuvao od onog tipičnog šarma karakterističnog za čitavu Grčku još pre samo jedne i po decenije, što je i Bojanu i mene, kao nepopravljive helenofile, iskreno obradovalo. Uz šetnju, uspeali smo još samo da posetimo Arheološki muzej koji je potpuno promenio postavku od kada smo tu poslednji put bili. U pozitivnom smislu, srećom, sa sjajno koncipiranim posebnim delovima, muzejima u muzeju takoreći, u kojima su predstavljeni pristorija Makedonije, uspon i najblistaviji dani Filipove i Aleksandrove države, kao i istorije Soluna od osnivanja grada 315. godine p.n.e. do perioda kasne antike. Na tren smo bili razočarani kada smo saznali da su nalazi iz kraljevskih grobova u Vegini vraćeni tamo gde su i iskopani, pošto su arheološki radovi okončani, ali smo se brzo složili da je to zapravo korektno i prema gradu u kome je rođena moć stare makedonske države u vreme kada Solun ni postojao nije, ali i prema Filipu i drugim makedonskim kraljevima čiji su ostaci, uz sve prebogat grobne priloge, vraćeni na mesto koje su sami za večni počinak izabrali. Grčki kulturni radnici su, dakle, u tom stavu dosledni ostali. Ostaje im samo još da ubede Britance, Francuze i ine diljem sveta da im vrate odvučeno kulturno blago, kako bi i ono moglo da se vidi tamo gde je stvoreno, u vreme kada su na mestima gde se sada nalazi tetovirani varvari sedeli po ubogim selima bez trunke svesti o svojim savremenikima koji su stvarali najblistaviju civilizaciju u istoriji čovečanstva.

U Beograd smo stigli presrećni što je voz kasnio samo tri sata – prema sedam sati kašnjenja u odlasku napredak je bio očigledan. I kondukter se bitno popravio: u odlasku, u kupeu spavaćih kola nije bilo čak ni plastične čaše; na povratku, dok je voz ulazio u beogradsku železničku stanicu, putnicima je užurbano podelio te čaše i peškire naglašavajući da je to "pokolon Srpskih železnica". Onih istih s kojima jednoga dana treba da stignemo u Evropu. Biće teško, bojim se.